

Aspecte particulare privind infracțiunea de șantaj

Lect.univ.dr. Ruxandra Răducanu

La protection de la liberté, vue sous l'aspect de la liberté psychique, par les moyens du droit pénal, est matérialisée aussi par l'incrimination de l'infraction de chantage. Celle-ci représente une infraction qui garde son individualité bien qu'elle absorbe une autre infraction qui porte atteinte à la liberté psychique, à savoir l'infraction de menace. À cause de son contenu constitutif il existe la possibilité de la confondre avec l'infraction de brigandage, mais la distinction entre les deux devient claire par l'analyse de l'objet juridique propre à chacune d'entre elles.

1. Libertatea reprezintă o valoare fundamentală a persoanei ce este necesar a fi garantată și protejată de societate, întrucât afirmarea deplină a personalității individului este condiționată de libertatea acestuia. Libertatea nu poate exista în afara regulilor sociale, de aceea, pe lângă garantarea acestui drept fundamental al persoanei, tot normele de drept sunt cele care prevăd expres cazurile în care se poate aduce restrângere acestuia.

Ocrotirea libertății persoanei își găsește consacrarea prin normele internaționale, dar și prin normele interne. Astfel, în articolul 3 al Declarației Universale a Drepturilor Omului se prevede că orice ființă are dreptul la libertate și la securitatea sa. Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹ prin prevederile articolului 5 arată că "orice persoană are dreptul la siguranță și la libertate; nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât în cazurile și în conformitate cu prevederile legale". Constituția României dispune că libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile² și prevede totodată și cazurile în care aceasta poate fi restrânsă. Nu poate fi concepută o societate, un stat de drept în care să nu fie reglementate cazurile în care se poate aduce atingere societății, deoarece, în caz contrar, s-ar crea o stare de haos. O persoană se bucură de libertate cu condiția de a respecta libertatea celorlalți, dar și limitele impuse prin normele de drept.

2. Infracțiunea de șantaj este prevăzută și sancționată de dispozițiile articolului 194 din Codul penal și constă în „constrângerea unei persoane, prin violență sau amenințare, să dea, să facă, să nu facă sau să sufere ceva, dacă fapta este comisă spre a dobândi în mod injust un folos, pentru sine sau pentru altul”.

Infracțiunea de șantaj are ca obiect juridic special ocrotirea relațiilor sociale care privesc libertatea psihică a persoanei, privită sub aspectul posibilității de a lua hotărâri și de a se manifesta în mod nestingherit, fără să fie constrânsă prin amenințare sau violență. Spre deosebire de infracțiunea de amenințare, în cazul

---

¹ Convenția Europeană a Drepturilor Omului a fost ratificată de România prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, publicată în Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994.

² Conform articolului 23 alin.1 din Constituția României adoptată în decembrie 1991 modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003.

infracțiunii de șantaj, obiectul juridic este complex, complexitate determinată de scopul special urmărit de făptuitor. Astfel, prin incriminarea faptei de șantaj sunt ocrotite și relațiile sociale legate de patrimoniul persoanei sau de alte valori sociale, după cum folosul urmărit de făptuitor este un folos material sau de altă natură³. Pe lângă starea de temere ce constituie consecința amenințării, victima infracțiunii de șantaj este obligată, pentru a-și redobândi libertatea psihică să dea, să facă, să nu facă sau să sufere ceva ceea ce aduce atingere patrimoniului persoanei sau altor valori sociale legate de folosul solicitat de făptuitor.

Existența obiectului material în cazul infracțiunii de șantaj este determinată de modalitatea prin care făptuitorul realizează constrângerea victimei. Astfel, în situația în care constrângerea se realizează prin amenințare, infracțiunea nu are obiect material, deoarece fapta este îndreptată împotriva unui drept subiectiv al persoanei. În situația în care făptuitorul acționează prin violență pentru a obliga victima la o anumită conduită, obiectul material al infracțiunii este reprezentat de corpul persoanei asupra căruia sunt exercitate actele de violență. Folosul urmărit de făptuitor nu poate fi considerat obiectul material al infracțiunii, deoarece el constituie scopul urmărit, consecința acțiunii de șantaj ce caracterizează vinovăția cu care este săvârșită infracțiunea.

3. Subiectul activ al infracțiunii este nedeterminat, putând fi orice persoană care are capacitatea de a răspunde penal, nefiind necesară întrunirea vreunei calități speciale. Infracțiunea este susceptibilă a fi săvârșită în toate formele participăției penale (coautorat, instigare, complicitate).

O calitate specială a subiectului activ poate atrage încadrarea faptei într-o formă agravată a infracțiunii de șantaj, sancționată distinct, cum ar fi, de exemplu, calitatea de funcționar public prevăzută de dispozițiile art. 1 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție⁴. Dispozițiile art. 13¹ din această lege incriminează distinct și sancționează mai grav infracțiunea de șantaj în care este implicată o persoană din cele prevăzute în art. 1, și anume:

- a) persoanele care exercită o funcție publică, indiferent de modul în care au fost investite, în cadrul autorităților publice sau instituțiilor publice;
- b) persoanele care îndeplinesc, permanent sau temporar, potrivit legii, o funcție sau o însărcinare, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influența, în cadrul serviciilor publice, regiilor autonome, societăților comerciale, companiilor naționale, societăților naționale, unităților cooperatiste sau al altor agenți economici;
- c) persoanele care exercită atribuții de control, potrivit legii;
- d) persoanele care acordă asistență specializată unităților prevăzute la lit. a), b) în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influența;

---

³ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român, partea specială*, vol. III, Ed. Academiei, București, 1971, p. 324.

⁴ Publicată în Monitorul Oficial nr. 219/18 mai 2000 și modificată prin Ordonanța nr. 83/29 august 2000, Ordonanța de Urgență nr. 43/4 aprilie 2002, Legea nr. 161/19 aprilie 2003, Legea nr. 521/24 noiembrie 2004, Ordonanța de Urgență nr. 124/6 septembrie 2005.

e) persoanele care, indiferent de calitatea lor, realizează, controlează sau acordă asistență specializată, în măsura în care participă la luarea deciziilor sau le pot influența, cu privire la: operațiuni care antrenează circulația de capital, operațiuni de bancă, de schimb valutar sau de credit, operațiuni de plasament, în burse, în asigurări, în plasament mutual ori privitor la conturile bancare și cele asimilate acestora, tranzacții comerciale interne și internaționale;

f) persoanele care dețin o funcție de conducere într-un partid sau într-o formațiune politică, într-un sindicat, într-o organizație patronală ori într-o asociație fără scop lucrativ sau fundație;

g) alte persoane fizice decât cele prevăzute la lit. a) –f), în condițiile prevăzute de lege.

Subiectul pasiv al infracțiunii de șantaj este, de asemenea, nedeterminat de vreo calitate anume și este reprezentat de persoana asupra căreia făptuitorul exercită actele de violență sau proferează amenințarea. Este necesar însă să fie o persoană fizică determinată, capabilă să perceapă presiunea psihică sau fizică exercitată asupra sa⁵. La fel, ca în cazul subiectului activ, dacă subiectul pasiv al infracțiunii are calitatea prevăzută în art. 1 din Legea nr. 78/2000, încadrarea faptei se va face în forma agravată prevăzută de art. 13¹ din Legea nr. 78/2000, legiuitorul impunând condiția pentru reținerea acestei forme a implicării vreunora dintre persoanele cu această calitate în infracțiunea de șantaj. De aceea, o persoană ce are o astfel de calitate poate fi atât subiect activ, dar și subiect pasiv al formei agravate a șantajului prevăzută în legea specială.

4. Elementul material al infracțiunii se realizează, potrivit dispozițiilor legale, printr-o acțiune de constrângere săvârșită prin violență sau amenințare, constrângere în urma căreia făptuitorul urmărește să determine victima la o anumită conduită.

Actele de violență urmăresc producerea unor suferințe fizice sau a unor vătămări ce necesită pentru vindecare cel mult 20 de zile, adică prin violență se realizează conținutul infracțiunii de lovire sau alte violențe. Astfel, infracțiunea de lovire sau alte violențe este absorbită în conținutul constitutiv al infracțiunii de amenințare ceea ce are drept consecință pierderea individualității acetei infracțiuni. Este posibil însă ca violența exercitată de făptuitor să depășească în intensitate rezultatul specific infracțiunii de lovire sau alte violențe și să se încadreze, din punct de vedere al numărului de zile de îngrijiri medicale necesar pentru vindecare sau al altor consecințe grave, după caz, în infracțiunea de vătămare corporală⁶ sau vătămare corporală gravă⁷. În asemenea situații, încadrarea faptei va avea în vedere reținerea unui concurs de infracțiuni între infracțiunea de șantaj și infracțiunea de vătămare corporală, respectiv vătămare corporală gravă care-și păstrează individualitatea și vor fi reținute ca fapte distincte.

⁵ T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu, D. Lucinescu, V. Papadopol, V. Rămureanu, *Codul penal comentat și adnotat*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 190.

⁶ Prevăzută și sancționată de dispozițiile art. 181 din Codul penal.

⁷ Prevăzută și sancționată de dispozițiile art. 182 din Codul penal.

După cum s-a arătat în literatura de specialitate⁸, violența trebuie exercitată asupra persoanei, mai exact asupra persoanei de la care făptuitorul are pretenția unei anumite conduite. Actele de violență exercitate asupra altor persoane nu intră în conținutul infracțiunii de șantaj decât dacă între partea vătămată și aceste persoane există sentimente puternice, astfel încât producerea unor suferințe fizice sau vătămări acestor persoane crează subiectului pasiv o stare de temere. În această situație, constrângerea necesară pentru existența elementului material se realizează prin amenințarea insuflată victimei și nu prin violențe; drept consecință, persoanele asupra cărora făptuitorul exercită violențe sunt determinate prin raportare la conținutul infracțiunii de amenințare și nu pot fi decât soțul sau o rudă apropiată a victimei. Aceeași este explicația și în cazul violențelor exercitate asupra bunurilor care realizează elementul material al infracțiunii de șantaj numai în măsura în care aceste violențe sunt apte să-i creeze victimei temerea ce o determină să acționeze potrivit dorinței făptuitorului.

Constrângerea realizată prin amenințare se analizează prin raportare la conținutul constitutiv al infracțiunii de amenințare care, în această situație constituie element component al elementului material al infracțiunii de șantaj. Aceasta presupune că făptuitorul urmărește să oblige victima la un anumit comportament ca urmare a amenințării cu săvârșirea unui rău constând într-o infracțiune sau într-o faptă păgubitoare îndreptate împotriva ei, a soțului sau a unei rude apropiate, amenințare care este de natură să-i provoace victimei o stare de temere. Pentru existența constrângerii nu este necesar ca victima să se alerteze în mod efectiv, ci este suficient ca, ținând cont elemente precum vârsta acesteia, personalitatea ei, capacitatea intelectuală, să rezulte concluzia că violența sau amenințarea aveau aptitudinea de a provoca victimei o stare de teamă.

Inexistența constrângerii conduce la inexistența infracțiunii de șantaj. Astfel, în practica judiciară⁹ s-a decis că simpla cerere a inculpatului adresată părții vătămate de a nu reclama poliției, fără a exercita asupra acesteia violențe sau amenințări nu reprezintă un act de constrângere ceea ce lipsește de element material latura obiectivă a infracțiunii de șantaj.

În urma constrângerii făptuitorul urmărește să determine victima la o anumită conduită constând în „a da”, „a face”, „a nu face” sau „a suferi” ceva. A da ceva presupune a preda, a remite făptuitorului acel „ceva” pretins de acesta ce poate consta în bunuri sau orice altceva solicitat de făptuitor. A face ceva presupune o acțiune, o faptă comisivă impusă de făptuitor victimei ce se poate referi la semnarea unei cereri, unei recomandări, dar și la părăsirea unor imobile, etc. A nu face ceva semnifică faptul că victima trebuie să se abțină de a acționa în maniera dorită de ea, renunțând a mai întreprinde activități precum exercitarea unui drept procesual, participarea la anumite întruniri, concursuri, etc. A suferi ceva înseamnă că victima este supusă unor situații nedorite care-i crează o suferință, un prejudiciu, fie că este supusă unor situații umilitoare, jignitoare, fie că este obligată

---

⁸ T. Vasiliu ș.a., *op. cit.*, p. 191

⁹ Curtea de Apel Constanța, dec. pen. nr. 215/1996, Revista Dreptul nr. 4/1997, p. 136

să suporte o pagubă. Noțiunea „ceva” are o sferă largă de acoperire, referindu-se la orice acțiune sau inacțiune posibilă¹⁰.

5. În practica judiciară și în literatura de specialitate au existat întrebări legate de modul de delimitare a infracțiunii de șantaj, în situația în care pretenția formulată de făptuitor constă în remiterea unui bun, de infracțiunea de tâlhărie care presupune, de asemenea, posibilitatea remiterii bunului de către victimă ca urmare a violenței sau amenințării exercitate de făptuitor. Diferența dintre ele se raportează, în principal, la obiectul juridic al fiecăreia. Astfel, s-a arătat în literatura de specialitate¹¹ că în cazul infracțiunii de șantaj sunt încălcate în primul rând și în principal, relațiile sociale refritoare la libertatea persoanei, deși în mod subsidiar sunt vizate și relațiile cu caracter patrimonial, pe când în cazul infracțiunii de tâlhărie sunt încălcate în primul rând și în principal relațiile sociale referitoare la patrimoniul persoanei, iar în subsidiar, prin constrângerea exercitată de făptuitor se aduce aduce atingere libertății persoanei.

Un alt criteriu de diferențiere între cele două infracțiuni îl reprezintă intervalul de timp scurs între momentul exercitării constrângerii și momentul remiterii bunului. În practica judiciară¹² s-a argumentat că în cazul șantajului întrebuintarea violenței sau amenințării de către făptuitor are drept scop obținerea în viitor a unor sume de bani sau a altor bunuri, în timp ce în cazul infracțiunii de tâlhărie actul victimei de remitere a bunului este simultan cu exercitarea violenței sau amenințării. Numai în măsura în care între momentul constrângerii victimei și momentul satisfacerii cererii făptuitorului există o distanță în timp se poate considera că este încălcată în principal libertatea morală prin persistența stării de temere pe care făptuitorul a indus-o victimei¹³.

O altă diferență între cele două infracțiuni poate fi sesizată analizând momentul consumării fiecăreia dintre ele. Infracțiunea de tâlhărie se consumă în momentul în care, ca urmare a exercitării violenței sau amenințării, făptuitorul intră în posesia bunului mobil; activitatea lui până în acel moment reprezintă acte de executare întrerupte sau care nu și-au produs efectul și se sancționează ca tentativă la infracțiunea de tâlhărie. În cazul infracțiunii de șantaj, în momentul exercitării constrângerii se produce starea de temere persoanei vătămate ceea ce conduce la consumarea infracțiunii, independent de obținerea sau nu a folosului urmărit de făptuitor.

Urmarea imediată a infracțiunii de șantaj este reprezentată de starea de temere creată victimei prin care se aduce atingere libertății persoanei. Între acțiunea făptuitorului și urmarea imediată trebuie să se stabilească existența **legăturii de cauzalitate**. Inexistența legăturii de cauzalitate conduce la inexistența infracțiunii. Astfel, dacă victima nu a fost intimidată de acțiunea de constrângere a

¹⁰ H. Diaconescu, *Drept penal, partea specială*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2005, p. 211.

¹¹ O. Loghin, T. Toader, *Drept penal român, partea specială*, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București, 1998, p. 158.

¹² Curtea Supremă de Justiție, s.pen., dec. pen. nr. 4266/1999, *Revista de Drept penal* nr. 4/2001, București, 2001, p. 157.

¹³ O. Loghin, T. Toader, *op. cit.*, p. 158.

făptuitorului, dar pentru a reuși să dovedească fapta acestuia a simulat că va acționa, de teamă, în maniera impusă, nu se va reține legătura de cauzalitate, și, prin urmare, nici infracțiunea¹⁴.

6. Infracțiunea de șantaj se comite numai cu intenție directă caracterizată de scopul urmărit de făptuitor acela de a dobândi în mod injust un folos, pentru sine sau pentru altul. Făptuitorul prevede că acțiunea sa are drept urmare constrângerea victimei la o anumită conduită și urmărește producerea acestui rezultat în scopul prevăzut în textul de lege. Există totuși și opinia¹⁵ potrivit căreia făptuitorul poate săvârși infracțiunea chiar dacă numai acceptă posibilitatea producerii rezultatului, ceea ce înseamnă că acționează cu intenție indirectă. Considerăm că datorită scopului care caracterizează atitudinea făptuitorului, infracțiunea de șantaj presupune numai intenția directă.

Cu privire la natura folosului urmărit de făptuitor în literatura de specialitate au fost exprimate două opinii. S-a considerat că¹⁶, de vreme ce folosul reprezintă scopul urmărit de făptuitor și determină încadrarea amenințării sau violenței în infracțiunea de șantaj, caracterul său poate fi numai injust. Într-o altă opinie¹⁷ la care ne alăturăm și un folos just poate conduce la existența șantajului dacă se urmărește obținerea lui în mod injust. Legiuitorul nu a caracterizat injustă decât modalitatea obținerii folosului, nu și folosul în sine; de aceea, chiar dacă făptuitorul este îndreptățit la obținerea unui folos, dar în activitatea sa se folosește de constrângere și acționează într-o manieră injustă, fapta va constitui infracțiune de șantaj.

Folosul poate fi patrimonial sau nepatrimonial, spre deosebire de forma agravată asemănătoare a infracțiunii de lipsire de libertate în mod ilegal pentru care se prevede expres în textul de lege că în schimbul eliberării se cere un folos material. Nu are relevanță pentru existența infracțiunii dacă făptuitorul a reușit să obțină sau nu folosul solicitat; esențial este însă ca, activitatea infracțională, constrângerea exercitată de acesta, să fi fost declanșată de scopul obținerii acestui folos, scop care trebuie să existe în momentul săvârșirii activității infracționale. Făptuitorul poate urmări obținerea folosului pentru sine sau pentru o altă persoană, fără să intereseze natura relațiilor existente între făptuitor și persoana pentru care dorește obținerea folosului sau motivația pentru care făptuitorul dorește să obțină un folos unei alte persoane; eventual, de aceste aspecte, se va putea ține cont la individualizarea pedepsei.

În art. 194 alin. 2 este prevăzută forma agravată a infracțiunii de șantaj care se realizează atunci când „constrângerea constă în amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată, pentru soțul acesteia sau pentru o rudă apropiată”. Existența acestei forme agravate

---

¹⁴ T. Vasiliu ș.a., *op. cit.*, p. 192.

¹⁵ V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, p. 326.

¹⁶ T. Vasiliu ș.a., *op. cit.*, p. 194.

¹⁷ O. Loghin, T. Toader, *op. cit.*, p. 159; S. Bogdan, *Drept penal, partea specială*, vol. I, Ed. Sfera, Cluj-Napoca, 2006, p. 124.

este justificată de conținutul amenințării proferate de făptuitor care este reprezentat de darea în vileag a unei fapte compromițătoare ce se poate referi nu numai la persoana vătămată, dar și la soțul și rudele apropiate ale acesteia. Legiuitorul a sancționat mai aspru o astfel de faptă, considerând că atingerea adusă libertății psihice a persoanei este mai gravă, gravitate care se menține chiar dacă fapta compromițătoare este imaginară.

Comportamentul făptuitorului are drept urmare o puternică intimidare a victimei ceea ce este de natură să-i faciliteze făptuitorului obținerea folosului pretins; cel amenințat preferă să satisfacă solicitarea acestuia decât să se expună compromiterii publice. Și în situația în care amenințarea privește darea în vileag a unor fapte imaginare, presiunea psihică la care este supusă victima este puternică, iar recurgerea la acest procedeu evidențiază gradul intimidant și perversitatea făptuitorului¹⁸. În practica judiciară s-a reținut¹⁹ ca infracțiune de șantaj în formă agravată fapta inculpatului care a constrâns victima la raport sexual sub amenințarea că va face publice anumite fotografii compromițătoare.

7. În concluzie, infracțiunea de șantaj prezintă conexiuni cu alte infracțiuni, dar rămâne o infracțiune distinctă datorită conținutului constitutiv propriu. Astfel, în conținutul infracțiunii de șantaj se regăsesc asimilate infracțiunea de amenințare, care poate îmbrăca și o formă distinctă ce atrage agravarea faptei sau infracțiunea de lovire sau alte violențe, atât în forma simplă, dar și în forma agravată. Conținutul infracțiunii de șantaj poate, în anumite situații, în raport de pretenția făptuitorului, să se confunde cu conținutul infracțiunii de tâlhărie. Delimitarea între aceste două infracțiuni se realizează prin raportare la obiectul juridic al fiecăreia care este diferit, motiv pentru care, infracțiunea de șantaj își păstrează individualitatea și rămâne o infracțiune distinctă de infracțiunea de tâlhărie.

---

¹⁸ V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, p. 328

¹⁹ Trib. Jud. Mureș, sec. pen., dec. nr. 1903/1973, *Revista Română de Drept* nr. 6/1975, p. 26.